

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Олександра Ігнатович

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
з курсу навчальної дисципліни**

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ

**для здобувачів
першого (бакалаврського) рівня освіти
галузі знань 03 Гуманітарні науки
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
ОПП «Українська мова та література.
Літературна творчість. Документознавство
та інформаційна діяльність»**

Ужгород 2024

Ігнатович О. Теорія і практика літературної творчості: методичний посібник з навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.01 Українська мова та література, освітньої програми «Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність». Ужгород, 2024. 55 с.

Рецензенти:

Талабірчук О.Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології Українсько-угорського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Ліхтей Т.В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри словацької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет», член НСП України

Відповідальний за випуск:

Кузьма О.Ю., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рекомендовано до друку

Вченою радою філологічного факультету ДВНЗ «УжНУ» від 21 лютого 2024 р., протокол № 6

ЗМІСТ

1. Мета навчальної дисципліни	4
2. Очікувані результати навчання	6
3. Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю	8
4. Структура навчальної дисципліни	11
5. Програма навчальної дисципліни	13
6. Тематика, плани лекційних занять та зразки творчої роботи	17
7. Тематика та плани практичних занять ...	38
8. Самостійна робота	49
9. Контрольні питання з курсу	51
10. Рекомендована література	54

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Теорія і практика літературної творчості**» є закріпити й поглибити знання із теорії літератури; виробити навички написання художніх та публіцистичних творів; ознайомитися з технікою редагування художнього твору; прищепити професійні якості, поглибити почуття патріотизму, прищепити любов до красного письменства як до зразків класики національної літератури; розвивати читацьку культуру, критичне мислення, художній смак, а також творчу активність та самостійність студента.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє здатності розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, теорії та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов науково-дослідницької діяльності, а також **загальних компетентностей**: здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; **предметних компетентностей**: усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філо-

логії, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій; здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань; здатність використовувати сучасні наукові методи філологічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти згідно з сучасними вимогами та презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом; усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною (іноземними) мовами; здатність до організації ділової комунікації; здатність організувати різні форми наукової, творчої, культурної та інших видів діяльності, які стосуються філології, редагування, літературної творчості.

Передумовами вивчення навчальної дисципліни **«Теорія і практика літературної творчості»** є опанування таких обов'язкових компонент навчальних дисциплін (ОК) освітньої програми (ОП):

ОК 8. Вступ до літературознавства.

ОК 10. Історія зарубіжної літератури.

ОК 11. Аналіз художнього твору.

ОК 12. Український літературний процес.

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми «Українська мова та література. Літературна творчість. Документознавство та інформаційна діяльність», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.	ПРН 2
Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання в професійній діяльності.	ПРН 8
Використовувати мову(и), що вивчається (ються), в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.	ПРН 14
Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.	ПРН 15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія і практика літературної творчості»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Уміти працювати з інформацією, добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.	ПРН 2
Володіти вмінням аналізу художнього твору різних жанрів і стилів.	ПРН 8
Знати особливості літературного процесу, специфіки художньої творчості, жанрово-стильових особливостей творів, використовувати знання для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.	ПРН 14
Розуміти загальні властивості літератури.	ПРН 15

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – Максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90–100
B	Добре		82–89
C	Добре		74–81
D	Задовільно		64–73
E	Задовільно		60–63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35–59
F	Незадовільно		0–34

Оцінку «**відмінно**» (**90–100 балів, A**) заслуговує здобувач, який усебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їхнє значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової, навчальної та методичної роботи.

Оцінку **«добре» (82–89 балів, В)** заслуговує здобувач, який повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку **«добре» (74–81 бал, С)** заслуговує здобувач, який загалом роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку **«задовільно» (64–73 бали, D)** заслуговує здобувач, який знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його в майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку **«задовільно» (60–63 бали, E)** заслуговує здобувач, який володіє основним навчально-програ-

мовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його в майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка **«незадовільно» (35–59 балів, FX)** виставляється здобувачу, який має суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінка **«незадовільно» (0–34 бали, F)** виставляється здобувачу, який володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача освіти протягом семестру.

До складання іспиту допускаються здобувачі вищої освіти, у яких підсумкова модульна оцінка за семестр становить не менше 35 балів і яким зараховано всі види робіт за цей семестр.

Здобувач вищої освіти, підсумкова рейтингова оцінка якого складає від 0 до 34 балів, зобов'язаний покращити її до початку підсумкового семестрового контролю під час чергування викладачів на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	у тому числі					
	Усього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
6-й семестр						
Модуль 1						
Основи теорії та психологія літературної творчості						
Тема 1. Категорія «літературна творчість» в контексті міжпредметних зв'язків	4	2				2
Тема 2. Історія виникнення і становлення теорії і практики літературної творчості	8	2	2			4
Тема 3. Психологічні передумови творчості	6	1	2			3
Тема 4. Таємничі джерела художнього мислення	6	1	2			3
Тема 5. «Особистісні» вияви літератури	6	1	2			3
Тема 6. Робота письменника над твором	7	1	2			4
Тема 7. Зв'язок твір – читач у літературній творчості	8	2	2			4
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	45	10	12			23

Модуль 2						
Практика літературної творчості						
Тема 8. Особливості написання рецензії на літературний твір	8	2	2			4
Тема 9. Особливості написання нарису	9	2	2			5
Тема 10. Принципи написання літературознавчого есе	8	2	2			4
Тема 11. Основні прийоми написання етюду	10	2	3			5
Тема 12. Рімейк як сучасний «переспів» відомого твору	10	2	3			5
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль	45	10	12			23
Разом за семестр	90	20	24			46

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Категорія «літературна творчість» у контексті міжпредметних зв'язків

Простежуємо вивчення категорії «літературна творчість» у контексті історії, філософії, психології, літературознавства, естетики. Здійснюємо огляди підручників, посібників та інших розвідок, призначених навчанню теорії і практики літературної творчості. Формулюємо мету вивчення цієї навчальної дисципліни.

Тема 2. Історія виникнення і становлення теорії і практики літературної творчості

Літературне теоретизування від Аристотеля до XIX ст.: деякі ключові моменти. Теоретичні ідеї вивчення літератури та літературної творчості XX століття. У пошуках нової методології: феноменологія, структуралізм (структуралістська критика), постструктуралізм і деконструкція (постструктуралістська критика); постмодернізм (постмодерністська критика); літературна герменевтика.

Творчість як сублимація несвідомого. Психоаналіз і психоаналітична критика. Рецептивна естетика. Фемінізм і феміністична критика. Феміністична критика і психоаналіз. «Новий історизм» в літературній творчості. Літературна компаративістика. Постколоніальна критика. Наратологія як наука про оповідні структури. Екокритика чи зелені студії в літературі. Стили в літературі.

Тема 3. Психологічні передумови творчості

Літературна творчість як спосіб самовираження. Літературна творчість як шлях до пізнання. Літературна творчість як змагання. Літературна творчість як гра. Літературна творчість як воля до влади. Літературна творчість як витіснення психологічних комплексів. Літературна творчість як гедонізм. Літературна творчість як народження. Літературна творчість як втеча від дійсності. Літературна творчість як медитація. Літературна творчість як спроба увічнити себе.

Тема 4. Таємничі джерела художнього мислення

Художній талант. Біографія і творчість (спостережливість, розвинута уява, пам'ять, фантазія, легкість і розкутість асоціацій, інтуїція, гнучкість мислення). Народження творчого задуму. Творче натхнення.

Тема 5. «Особистісні» вияви літератури

Щоденникові записи письменника. Правдиве і приховане в щоденниках. Письменницький епістолярій: розрахованість на одного читача. Художній елемент у листуванні письменників. Слава і безсмертя письменника як кінцева мета творчості.

Тема 6. Робота письменника над твором

Індивідуальний стиль письменника (цілісність, індивідуальність, неповторність, самотійність, актив-

ність). Проблема свободи творчості. Критичне мислення, освіченість, працездатність, відповідальність перед читачем, як чинники, що впливають на роботу письменника над твором і його редагуванням.

Тема 7. Зв'язок твір – читач у літературній творчості

Читач як «співавтор» у літературній творчості. Літературний критик як учасник літературного процесу. Літературні жанри та форми критики.

Тема 8. Особливості написання рецензії на літературний твір

Окреслити загальні вимоги до рецензії: фаховий аналіз твору, стрункість побудови, глибина порушуваних питань, лаконічність викладу; вміння толерантно і зважено вказувати на недоліки твору. Освоєння різновидів рецензії: оглядова рецензія, рецензія-відгук, реферативна, проблемна. Специфіка рецензій для газетних чи журнальних публікацій, розгорнутої анотації, авторецензії. Репліка.

Тема 9. Особливості написання нарису

Нарис як портретний, подорожній, проблемний, науково-популярний твір, у яких значне місце відведено роздумам, соціально-економічному аналізу, обґрунтуванню, узагальненню висвітлюваного матеріалу, статистичним даним.

Тема 10. Принципи написання літературознавчого есе

Ознайомлення з есе як прозовим твором із довільною композицією, із властивою белетризацією зафіксованих індивідуальних вражень, асоціацій чи інформації, отриманої з різних галузей знань, поєднання філософських, літературнокритичних, науково-популярних елементів. Наявність художньої образності, суб'єктивності, з поєднанням різнорідних елементів; афористичністю, побутовістю мовлення.

Тема 11. Основні прийоми написання етюду

Ознайомлення з етюдом як з твором невеликим за обсягом, переважно безфабульним, настроєвого характеру. Образна мова етюду.

Тема 12. Рімейк як сучасний «переспів» відомого твору

Рімейки в сучасному культурному просторі. Легенди, балади, нариси – як джерело літературних рімейків. Пристосування рімейків до дитячої, підліткової аудиторії. Рімейки драматичних творів.

6. ТЕМАТИКА, ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗРАЗКИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Лекція 1

**Тема 1. Категорія «літературна творчість»
у контексті міжпредметних зв'язків**

1. Предмет і завдання курсу.
2. «Теорія і практика літературної творчості» і міжпредметні зв'язки.
3. Осмислення «Теорії і практики літературної творчості» у підручниках та наукових дослідженнях.

Лекція 2

Тема 2. Історія виникнення і становлення теорії і практики літературної творчості

1. Літературне теоретизування від Аристотеля до XIX ст.: деякі ключові моменти.
2. Теоретичні ідеї вивчення літератури та літературної творчості XX століття.
3. У пошуках нової методології: феноменологія, структуралізм (структуралістська критика), постструктуралізм і деконструкція (постструктуралістська критика); постмодернізм (постмодерністська критика); літературна герменевтика.
4. Творчість як сублимація несвідомого.
5. Стилi в літературі.

Лекція 3¹

Тема 3. Психологічні передумови творчості

Тема 4. Таємничі джерела художнього мислення

1. Літературна творчість як шлях до пізнання, народження та спосіб самовираження.
2. Літературна творчість як змагання, гра, воля до влади, спроба увічнити себе.
3. Літературна творчість як витіснення психологічних комплексів, гедонізм, втеча від дійсності. Медитація.
4. Митець і художній талант.
5. Народження творчого задуму. Творче натхнення.

Лекція 4

Тема 5. «Особистісні» вияви літератури

Тема 6. Робота письменника над твором

1. Щоденникові записи письменника. Правдиве і приховане в щоденниках.
2. Письменницький епістолярій: розрахованість на одного читача. Художній елемент у листуванні письменників.
3. Індивідуальний стиль письменника (цілісність, індивідуальність, неповторність, самостійність, активність).
4. Проблема свободи творчості. Критичне мислення, освіченість, працездатність, відповідальність перед читачем, як чинники, що впливають на роботу письменника над твором і його редагуванням.

¹ За працюю: Білоус П. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. Житомир, 2009.

Лекція 5

Тема 7. Зв'язок твір – читач у літературній творчості

1. Читач як «співавтор» у літературній творчості.
2. Літературний критик як учасник літературного процесу.
3. Літературні жанри та форми критики.

Лекція 6

Тема 8. Особливості написання рецензії на літературний твір

1. Загальні вимоги до рецензії (фаховий аналіз твору, стрункність побудови, глибина порушуваних питань, лаконічність викладу).
2. Освоєння різновидів рецензії: оглядова рецензія, рецензія-відгук, рецензія-репліка, реферативна, проблемна.
3. Рецензія як критичний підхід до художнього твору та вміння толерантно і зважено вказувати на недоліки тексту.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ *Зразок рецензії-репліки:* ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

Олександра Ігнатович

Мед з піском, або Чому пропало місто¹

Закарпаття останнього півстоліття подарувало світові славу сув'язь поетів – Петра Скунця, Дмитра Крем'яна, Петра Мідянку і Мар'яну Нейметі. Це її, шістнадцятилітню, колись порівнював П. Скунець із Лесею Українкою, мовлячи про вроджену мудрість. І це її друкованого слова читач очікував понад 25 літ – такий час збіг від дебюту поетеси в 1984 році збіркою «**Народження проліска**» до нинішньої – «**Пропале місто**» («*Ледь*

¹ Рецензія на поетичну збірку: Мар'яна Нейметі. Пропале місто. Ужгород, 2010. 127 с.

встигаєш витрусити пісок із сандалій,/ А вже кілька держав недопалками стали./ Ледь встигаєш охолонуту від образ,/ а вже не твій час»). Не було жодної творчої кризи, бо писалося їй завжди, і протягом навчання (закінчила філологічний факультет УжНУ), і коли прикипіла до складної непосидючої творчості журналіста, що лімітує життя, і коли долала всі ті суспільно-культурні пертурбації, що впали на нашу долю, і коли були втрати, і коли були мрії (*«і молитви вкриваються інієм,/ коли прокладають/ генеральні лінії»*) ...

Вилася Мар'яна Нейметі до, сказати б, світоглядної школи наших знаних журналістів (яка була їй суголосною, бо наставників не мала ні в житті, ні в царині творчій), працюючи, майже із самого заснування, в легендарній газеті «Карпатська Україна», в тому форматі, який започаткував Петро Скунець, називаючи її першою незалежною газетою краю. Четвірка відважних (Петро Скунець, Степан Пойда, Василь Вароді, Мар'яна Нейметі) щотижня пропонували новий випуск газети, яка вирізнялася неформальним підходом до проблем, демократичністю, життєствердністю, гумором. Тепер залишилася лише пам'ять про це видання, як і про колектив, що поодиноці відійшов у вічність. Сьогодні Мар'яна Нейметі – єдиний носій отого духу «карпатоукраїнців», позначених величезною любов'ю до справи, нескінченними жартами-фіглями про життя, боєм за світ та жертівністю. Це осяяння присутнє у журналістській діяльності поетеси і днесь.

Отак і минув шлях від «Народження проліска» до «Пропалого міста».

Чому ж пропало місто?

Найперше тому, що минає все (зауважував поет І. Величковський: *«Минуть всі літа,/ Минуть всі часи, / А на все мине час покаяння»*). У художньому світі Мар'яни Нейметі ехом відлунюють миттєвості, які зникли (*«які не бояться/ не бояться/ не бояться»*, *«Тут неможливо, неможливо»*, *«Але рідня роззявить дзьобики перед Богом/ А мені а мені а мені»...*)

А також тому, що зникають люди, котрі формують ауру того міста, яке ми любили і розуміли; оточення, що оберігало, захищало, і за те ми його вважали своїм (*«Я дослівно уже, вочевидь, Не згадаю своєї Итаки./ Хтось розтанув, а хтось настає. / – А дивися-но, що я маю!! І життя ще не зовсім моє,/ Мені яблуко простягає»*).

Пропадає місто в роботі, суєті, втраченому часі, а, відповідно можливостях («...тут ліжко тут рів/ тут чоловік / а тут о тут/ зернятко дочки/ яке так і не дісталось до ґрунту»).

А також тому, що зникають певні емоційні чинники, які формують вічні стосунки чоловік/жінка («я валюся від голоду я просто втомилася/ гратися з тобою у хемінгуея/ коли ти – старий/ а я море», «поки ніж червоний як усяке старе залізо / не розріже цибулину навпіл/ це я а це ти»).

Пропадає місто, бо вже не зазирнути у вікна квартир на першому поверсі, аби напитися й чужого тепла, – там тепер розміщуються кафе або магазини («І піна легкого навару/ На душу падатиме з хмари/ Отам, де ми були одні»).

А також тому, що маємо купу обов'язків, які перетворюють наше життя у своєрідний транзит між домом і домом («Пташка, горличка, сестричка –/ електричка електричка»).

Пропадає місто, бо зникають мрії, немов мед починається піском («Поки / тебе загнано / в глухий кут / поки з твоїх кісток/ посиплеться борошно»)...

А також тому, що тікаємо від себе істинних, натягуючи життєві маски («І ковдри ті справні/ овечі ворсини щільні / не пропускають до тіла сліз/ але в яку шкуру влізла / така й приросла/ Ла-ла-ла»).

... «Просвітли мої очі, щоб на смерть не заснув я!» – згадує поетеса Псалом 13, просячи допомоги тим, хто складає «в душі своїй болі». І мало хто протягом життя не звертався до Творця, аби Він зглянувся й озвався людині.

Пропале місто – для тих, хто втратив, не встиг, не стерпів, недолюбив, недотворив, можливо, десь і зрадив, чи «складав щодня у серці смуток»; а також – місто нашої молодості (колись воно зникло для наших предків, батьків) і місто загубленого часу, ілюзій, мрій...

Отже, це місто для всіх.

Тож і книга Мар'яни Нейметі відкрита всім.

І за нейлоновими очима і бузковими тінями одне одного пізнаватимемося як мешканці пропалого міста.

Міста, що не пропало в нашій суті, бо збереглася здатність любити («Тепло стерпно/ і це нарешті любов», «я буду соломою ти вогнем/ і ми удвох від усіх утечем»), що перетворює нас «на багатогранники світла в які насипають пролісків» («Минуть труди, невчаси, неспокої,/ Мине усяке лихо» – писав у XVII сто-

століття Іван Чендей залишився на прозовій ниві сам на сам зі своїм прагненням-болем висловити буття горянина, його внутрішній світ, мотивацію вчинків, логіку життя.

В основу сюжету митець, як правило, клав негативну чи трагічну подію і навколо неї розгортав характери своїх героїв. Мабуть, тому художній світ Івана Чендея доволі похмурий і важкий, зрештою як і життя його селян-закарпатців, котрі надто тяжко працювали на неродючій ниві, аби лише не вмерти з голоду. Думається, письменникове дитинство в негараздах назавжди залишило в його творах печать смутку, як і усвідомлення необхідності триматися традицій, яким би модерним та оновленим не здавалося життя сьогоденне...

Прив'язаність до рідної скиби – це та міра, якою зважуються усі персонажі чендеевих творів. Це та міра, яку прикладав й до себе автор. І праг стати газдою і на своєму обійсті-господарстві, й на літературному лані, де кожен рядок дихає добротностю, а слово, наче зернина, добирається прискіпливо, з ретельністю – аби здорова, аби добре проросла, перед тим прогріта в письменницьких жменях.

А вдома, на Закарпатті, Івана Чендея сприймали не лише митцем, а людиною, до якої можна йти «правотитися», шукати правди й захисту, в певності – він займе в спірному питанні справедливу позицію і допоможе слабшому. До його дому було, сказати б, паломництво літераторів з новими рукописами, що з надією пропонували їх на суд «патріарха» (так жартома і всерйоз називали письменника), або йшли за порадою, початківці – вривалися за підтримкою. Уже, коли, здавалось би, не було виходу із життєвого закуту – підіймалися горою до І. Чендея. Вважалося, – він пережив усе: був огрітий владою, а далі кинутий нею ниц й причавлений долею, а потім піднісся до олімпійців у літературі, впливав на громадське життя краю і країни, не ховався з власною позицією, і попри все не втратив себе, того вічного духу неспокою, – тому і зможе зрозуміти іншого, тому є носієм надважливого – мудрості. Вже при житті Іван Чендей став легендою, а молоді автори краю часом дрибцяли в літературний процес, з певною чендеезалежністю. Але час – добрий лік для віднайдення свого стилю. Тому сучасна закарпатська прозова

школа зі своїм самобутнім обличчям активна й нині, а одним із її фундаторів став саме Іван Чендей.

Зрозуміло, що й інтерес до творчості Івана Чендея посилюється. Хоча його доробок був затребуваний літературознавчо-критичною думкою України від початку шляху письменника. Правда, стан цієї галузі перебував в заручниках не науки, а – комуністичної ідеології. Зважену розмову про здобутки митця вдавалося вести Аврахову Г., Басарабу В., Вишневському І., Ільницькому М., Марку В., Панчу П., Паньку С., Погрібному А., Попу В., Удовиченку Г., Уральському Л., Фединишинцю В., Шкробинцю Ю... Досліджуючи поетику прози Ів. Чендея вони, як правило, відзначали тяжіння автора до психологізму, підкреслювали ліризм, драматизм та метафоричність доробку митця, простежували специфіку мови оповідань та повістей.

Творчість Ів. Чендея не вкладалася в «прокрустове ложе» соцреалізму. Це чи не першим відчув Петро Панч у передмові до книги «Вітер з полонин»: *«Та все ж, читаючи повість («Терен цвіте» – О.І.), не можна не запитати автора, чому сільський пролетар Василь Порадюк мириться із злочинствами глитаїв, які грабують його, чому автор показує свого героя осібно, відірвано від усього села?»* [8, с. 4].

Згодом, у «Березневому снігу», думаю, навіть всупереч волі автора, відкривуться такі грані його підсвідомості-творчості, що налякають своїми проявами «кабычевоневышлистов» (Є. Євтушенко). Книгу «бомбили» ідеологічними кліше [1, с. 188-189]. На III пленумі правління Спілки письменників України була окрема «розмова» про книгу Ів. Чендея, де інкримінували авторові *«анакронізм або втечу від дійсності»* [1, с. 188]. Перепало на горіхи й критикам, котрі вважали прозу Ів. Чендея гідною уваги. Чи не всі матеріали *pro* і *contra* було ретельно зібрано і з «потрібними» наголосами підсумовано в книзі [1]. Тепер це нам дає можливість уявити масштаби й методи цькування людини, а також пізнати постаті, причетні до ідеологічних розправ...

Після кількарічного замовчування Ів. Чендей повернувся в літературу, але знову ж таки – літературознавча наука не була готовою до серйозного аналізу його художніх творів. Навіть у 80-ті, коли доробок письменника став предметом дослідження

Г. Жулинського, розмова відбувалася здебільшого у звичних тому часові координатах.

Лише з 90-х років науковці приступили до об'єктивного дослідження прози патріарха. Відкинуто підходи до його творчості крізь призму соцреалізму. До освоєння спадщини Ів. Чендея прилучилися Дончик В., Жулинський Г., Лисенко Н., Мишанич О., Мороз Л., Сенько І., Тарнашинська Л., Федака Д., Ференц Н. та інші. Уперше визначено тяжіння письменника до неореалізму (В. Марко), простежуються літературознавцями особливості мистецького письма Івана Чендея, а також специфіка його художнього світу. Захищено дисертації, присвячені творчості Івана Михайловича, проведено Всеукраїнські наукові конференції «Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті» (Ужгород, 2007) [6] і «Творчість І. Чендея та П. Скунця в українському літературному контексті» (Ужгород, 2012), вийшла у світ біобібліографія письменника [4, с. 10], публікуються і вивчаються його «Щоденники». Не відкидаючи слухних спостережень попередньої доби, нині, власне, лише розпочато занурення в материк чендеевих творів... І нині вже із життя і творчості письменника розбудовується міф. Що ж, мабуть, і це сходинка до його пізнання.

...Життєва стежка прозаїка взяла розгін в селянській багатодітній сім'ї (народився в с. Дубове Тячівського району Закарпатської обл.). Потім пройшов сільську школу, а далі – потрапив до Хустської гімназії. Прилучився до роботи літературного гуртка (своєрідного гніздов'я) Петра Лінтура, де фольклорист плекав юні обдаровання. У збірнику «стихов и прозы членов Хустской литературной школы...» Ів. Чендей надрукував перші оповідання, що були написані російською мовою. Жанр, який почав освоювати письменник – оповідання-новела, традиційний для закарпатської прози, адже лаконічність була для наших авторів не лише посестрою таланту, а й умовою публікацій в доступних широкому загалу новинках, бо займала небагато друкованої площі. Рання новелістика Ів. Чендея (та, що вже була писана українською мовою) тяжіла до імпресіонізму, а перегуквалася темами, загальним тоном, настроями із новелами трохи старшого Василя Фенича (1914–1949).

Із 1945 до 1955 року Ів. Чендей працював у редакції газети «Закарпатська правда»; у 1946 році пройшов тривалі курси газетних працівників у Харкові; закінчив заочно філологічний факультет Ужгородського державного університету; у 1950 році був прийнятий до Спілки письменників.

«Чайки летять на Схід» (1955) – перший збірник новел Івана Чендея, виданий скромно та зі смаком. Вже тут і одразу автор проголосив: *«Бідний край – гори Карпатські! Але кращого у білому світі немає. Обійдіть його вздовж і впоперек – не знайдете!..»* [7, с. 66]. Загалом, вказано код, – що ним, не в останню чергу керуватися б, досліджуючи доробок письменника, – ментальність верховинця. Майже кожна історія, викладена Ів. Чендеєм, взята з життя і має своїх реальних прототипів, звісно, переосмислених художньою уявою автора.

У 1958 році виходять книги «Терен цвіте» та «Вітер з полонин» (Київ). Остання відкривалася словом Петра Панча: *«Кожен новий твір Івана Чендея був його зростанням»*, – зауважив метр [8, с. 4]. Всеукраїнському читачеві пропонувалося близько двадцяти оповідань і повість «Терен цвіте», де вкотре поставала змозолена проблема – людина й земля. Якщо новели митця вабили лаконізмом, швидкоплинністю сюжету, виблискуванням доленосних чи ключових епізодів-картинок із життя персонажів, то повість показала інший бік прозописання Ів. Чендея – уповільнення сюжету за рахунок уваги до деталей. Він їх настільки вміло поєднував–нанизував–нагромаджував, перетворював на символи, що на читача насувався наче «сніговий ком», який ошелешував і підминав емоційно. Його описи Ясенової – несли подих гір; розповідь про мізерну хату селянина примушує нахилити голову при читанні, аби й самому не уразитися в її сволок; докладне змалювання їжі викликає чи не слиновиділення або навпаки – відразу; спогад про лахміття селянина примушує мерзнути; а згадка про дзюрчання гірського джерельця викликає спрагу і бажання спробувати ту живильну воду... Подекуди такі картини відлунюють рисами натуралізму.

У 1960–1962 роках Ів. Чендей навчається на Вищих літературних курсах при Літературному інституті ім. О. Горького в Москві. Кращим здобутком після цього постав роман «Птахи

полишають гнізда...» (1965), знову виданий в Києві. Проблема, навколо якої розгортається дія, – вимога нового часу до людини, аби та поступилася своїм найдорожчим – закоріненістю в віковій традиції-середовищі, – начебто для інтересів громади. Питання не нове – чи можна на трагедії одного побудувати вселюдське щастя. Можна – відповідала радянська влада. Та й Ів. Чендей начебто погоджувався – новий час, нові потреби. Але настільки глибоко розкрив образ Михайла Пригари і показав руйнування його світу, розкришення свідомості, нездатність уяснити собі потребу в нищенні древнього гнізда, що навіть персонаж, введений автором для певного «балансу», голова сільради Д. Славинець, з його людяним ставленням до Пригари і прагненням допомогти у всьому, не здатен «перетягнути» симпатію читача на свій бік. Справді – розбурхання зрозумілого сталого світопорядку через прагнення чогось нового, невідомого, експериментального не здається переконливим пересічному читачеві. Тому й вболівалося за старих Пригар, якими б вони не були ортодоксами у питаннях життєвих.

Вражаючої сили досягло художнє слово майстра у цьому романі. Літературознавець В. Марко стверджує: *«Тут (у романі – О.І.) кожне слово виміряне розумом і серцем... Не прагнучи зайвої ускладненості словесного малюнка, він досягає такої простоти й художньої правди, які даються лише наполегливою працею й небуденним талантом»* [3, с. 129].

Тему духовного каліцтва краю і його мешканців Ів. Чендей продовжує досліджувати у книзі «Березневий сніг». Резонансу набула повість «Іван», в якій автор протиставив життя алкоголіка-комуніста Івана Каламаря життю старого благородного священика Івана Стаха. Для влади таке судження було несприйнятним.

Сьогодні замислитись над цим твором (вже без колишньої прямолінійності) спонукає нас його назва – «Іван», і спостереження, що Іванів у повісті кілька – це і Стах, і Каламар, і покійний син Стаха – чому так багато дійових осіб з одним іменем? Чому не «Івани», а «Іван»? Можливо, у творі йдеться лише про одну людину – Івана, ество котрого, прагнучи жити в сучасності, пристосовується, вчиться розштовхувати інших ліктями, за ніщо

мати людей без посади чи звання? Але у внутрішньому його світі живе той патріархальний овид (такий собі Стах), щемний, знайомий, що був колись великим і значущим в душі молодого Йвана і праг реалізації, коли ставилися великі благородні цілі, але сама суєта боротьби їх убила (як Стахового сина), зате ви-лушила конформіста Каламаря. Верховина до кінця не випускає свого сина з обіймів, чекає, що він, блудний, повернеться. Тому в лікарню, до однієї палати з Каламарем потрапляє дід Ясенова (має прізвище тієї гори, що стала вихідною точкою і життя Ів. Чендея, і його творів). Якби ж Іван зумів найти спільну мову з Ясеновою, може б, і залишився живим? Померле, скалічене тіло Каламаря (представника «нового» світу), котрий так і не згадав щасливого моменту свого життя, ховає Стах – його духовне продовження-спокута. Пам'ятаймо, що ім'я письменника також – Іван.

Власне, порушена Ів. Чендеєм проблема морального плану (сказати б, ще біблійного формату) – як формується особистість, як використовує шанс, як робить вибір. Моральна проблематика найпомітніша у творах письменників краю, що наче підтверджує слова Ф. Потушняка: «...література закарпатця... переслідує завжди моральну філософічну ціль...» [5, с. 85]. В якому би часі ми не жили, а твір Ів. Чендея актуальний, бо звертається до вічних цінностей. І думається, уже в дні сьогоденнішому, – чи вистачить на нас усіх Стаха?

У час вимушеної перерви (гоніння після опублікування «Березневого снігу») Іван Чендей працював також старшим інженером групи науково-технічної інформації облсільгосптехніки.

Згодом починають виходити друком нові книги «Зелена Верховина» (1975), «Свалявські зустрічі» (1977), «Теплий дощ», «Казка білого інею» (1979), «Кринична вода» (1980). Останні позначені особливою увагою письменника до образу жінки. Повість «Казка білого інею» присвячена матері письменника, а «Кринична вода» мовби доповнює, доливає по вінця келих синівської любові до неньки. Здається, письменник цілковито проникає у ество героїні – він торкається хліба її руками; бачить світ її очима; снує думку в «двоєчассі» – між минулим і теперішнім, між собою і дітьми; огортається прагненнями її душі.

Пізніше, у щоденникових записах Ів. Чендей відзначить: *«Материнську коліскову будете чути й тоді, коли до вас прийде стареча глухота»* [9].

У конкурсі на кращий роман 1987 року Івана Чендея нагороджують премією ім. А. Головка за роман «Скрип коліски» (написаний за соціальним замовленням). У 1991 році за книгу «Калина під снігом» (1988) Український фонд культури присудив письменнику премію ім. В. Винниченка. Двічі випустив автор у світ «Вибрані твори» та «Вибране» у 2-х томах (1982, 2002–2003).

У 1994 році Іванові Чендею присуджено Державну премію ім. Т. Шевченка за книжку «Калина під снігом», повість «Іван».

Окрім письменницької праці Іван Чендей прилучився до фольклористики. До збірника «Казки Верховини» (1960) увійшло шість текстів казок, записаних прозаїком. Низка записаних ним пісень опубліковано в книзі «Закарпатські пісні та коломийки» (1965). А «Казки зелених гір» (1965) вийшов у світ у записах, упорядкуванні та редакції І. Чендея в співавторстві з П. Лінтуром. Іван Чендей також упорядкував фольклорні збірники «Скакав піп через пліт...» (1958), «Сказки Верховини» (1956), який витримав кілька видань російською мовою, «Як чоловік відьму підкував, а кішку вчив працювати» (1966). Він також автор статей з питань фольклористики, літературознавства, образотворчого мистецтва [10, с. 778].

Іван Чендей відомий і як перекладач з угорської, словацької та мови бачвансько-сримських русинів.

У доробку Івана Михайловича низка кіносценаріїв, серед яких «Тіні забутих предків» (у співавторстві з С. Параджановим, 1964 рік), за який одержав на фестивалі в Аргентині другу премію «Південний хрест» [10, с. 778].

Як точно спостеріг М. Жулинський, протягом життя *«Іван Чендей інтуїтивно відчував потребу розширеного власного образу світу на національний простір буття українського народу...»* [2, с. 11]. Він мовби підтримував пошуки когорти шістдесятників, де за світорозумінням і художнім світовідтворенням йому найближчими були А. Дімаров, Г. Тютюнник, Гр. Тютюнник, Б. Харчук, В. Распутін, Ч. Айтматов... Твори Ів. Чендея перекладені

азербайджанською, киргизькою, литовською, молдавською, німецькою, осетинською, російською, русинською, словацькою, угорською мовами.

На часі, певно, публікації епістолярію Ів. Чендея; різнохарактерних, часом суперечливих, спогадів про нього; нарисів та нових літературознавчих розвідок. Довгий шлях долаємо до прочитання Івана Чендея: «Хто глибоко і довго спав, того не одразу й розбудиш!» – писав митець [9].

Література:

1. Балєга Ю. Художні відкриття чи правда факту? Ужгород, 1969.
2. Жулинський М. Іван Чендей: художнє формування національного образу світу. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 11: Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Ужгород, 2007.
3. Марко В. Уроки Івана Чендея. До 85-річчя від дня народження. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. – Вип. 11: Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Ужгород, 2007.
4. Письменник Іван Чендей: Біобібліографічний покажчик /Уклад.: О. Люта, Л. Смочко, М. Трещак. Ужгород, 2006.
5. Потушняк Ф. Я і безконечність. Ужгород, 2003.
6. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 11: Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Ужгород, 2007.
7. Чендей І. Чайки летять на Схід. Ужгород, 1955.
8. Чендей І. Вітер з полонин. Київ, 1958.
9. Чендей І. «Спалахи іскрин». *Новини Закарпаття*. 2006. №№ 147–148.
10. Хланта І. Літературне Закарпаття у ХХ столітті: Біобібліографічний покажчик. Ужгород, 1995.

Лекція 8

Тема 10. Принципи написання літературознавчого есе

1. Есе як різновид літературної творчості.
2. Своєрідність побудови есе та індивідуальність автора.
3. Художня образність есе.

✧ ✧ *Зразок написання есе-передмови до книги:* ✧ ✧

Олександра Ігнатович

Гіркий присмак...

(передмова до: Яцканин І. **Гіркий присмак пищавки:**
вибрані твори. Ужгород, 2021. 548 с.)

«Нарциса образ благовісник цього: «Пізнай себе!» Немовби каже: чи хочеш бути задоволений собою і полюбити самого себе? Пізнай-бо себе! Випробуй себе кріпко» – такими спостереженнями розпочинає відомі міркування Григорій Сковорода, звертаючись до античного міфу. Спомином філософа про Нарциса підтверджується, що концепт «пізнай себе» – споконвіків наріжний для кожного з нас, а відтак, як елемент життєвого матеріалу, моделюється письменниками у художньому світі їхніх книг. Читач, слідуючи за хитросплетінням ситуацій і характерів у творі, прямує за героєм, що вирушив у складну мандрівку самопізнання. Від того, як і наскільки письменник дасть вигаданій постаті осягнути обрії самого себе, відбудеться розвиток його характеру в тих чи інших координатах, що приведе до певного результату сторінкового життя протагоніста. Реципієнт же дістане поживу для роздумів...

Яким є художній світ малої прози відомого українського письменника Словаччини Івана Яцканина, доробок котрого впливається в національний літературний процес України? Книга вибраного «**Гіркий присмак пищавки**» свідчить, що І. Яцканин протягом чотирьох десятиліть творчо осмислює події сучасності,

у найдраматичніших, найтрагічніших виявах, через основну їх жертву – людину. «Пізнай себе!» – спонукають філософи. І персонажі І. Яцканина намагаються. Історичний відтинок часу, який охоплюють твори письменника – 40-ві роки ХХ століття й аж по сьогоднішній день. І в полі зору – долі трьох поколінь, найчастіше пов'язаних із Пряшівщиною.

Ці десятиліття ще надто близько до нас, аби ми могли об'єктивно проаналізувати всі втрати та впливи, які вони тягнуть за собою, особливо що стосується життя Східної Європи і, відповідно, тієї землі, що є найближчою Івану Яцканину. Нагадаємо: йдеться про насаджування радянського режиму, введення колективного господарювання на селі (коли людина стає підневільною й не здатною розбудувати приватне господарство), відтак занепад села (безперспективність такого господарювання породжує відтік людей до міста), відбувається занедбання пам'яті роду і формується людина індустріального суспільства – носій масової культури, котра потрапляє під впливи реклами, віщань селебритіз, часом не надто якісного медіапростору, інтернет мережі, а поруч із цим високого технічного прогресу. Те, на що раніше доводилося витратити дні, тижні, – тепер доступне за лічені години, або й досягається лише натисненням кнопки. Питання: чи стала сучасна людина щасливіша? І чи слід їй, так само як і колись, задумуватися над відомим «пізнай себе»? А головне: чи буде подобатися їй те, що вона пізнає?

Твори Івана Яцканина зосереджені саме на втратах, що зазнала особистість, і чільна з них – розорення родового гнізда. Для героїв – це втрата не лише матеріальна, але й відбивається у духовному вимірі – складності самоідентифікації і неприкаяності. Тоді життя перетворюється на блукання: у сні, дорозі, пошуках власного «я» на роботі, в сім'ї, корчмі. Те блукання, як правило, невтішне, а герої – диваки. «Пізнай себе!» – закликає філософ, і продовжує: *«Блаженний муж, який віднайде в домі своєму джерело умиротворення»*.

Дивак – це людина, чия поведінка не вписується у звичне оточення. Не вписується не виключно, не гостро, а лише трохи собі, – аби, з одного боку, не заважати іншим, але й не бути в масі з ними. Так викрешуються персонажі-диваки І. Яцканина, котрі

йдуть випасати худобу ще затемна, чи у корчмі сидять самотньо, не можуть прижитися на новому місці, раптом зникають з очей громади на кілька днів, не дістають необхідну сатисфакцію від праці...

Та найдраматичніше у їхній долі те, що не можуть створити власного дому. Іван Яцканин найчастіше використовує тут прийом втручання смерті: героєві доводиться втратити дружину, деколи дитину, а створювати сім'ї знову – вже несила. Буває, жінка залишає чоловіка. І знову – започатковувати інше родинне вогнище – вже несила. Здається, жінка взагалі не може закоренитися поруч із таким героєм. Його спосіб життя, думки, ідеї вилучають жінок із орбіти впливу цього чоловіка.

Схоже, що втрата столітнього предковичного гнізда закодувала до руйнування всі починання протагоніста в сучасності. Ідилічний час не повертається до героїв. Можливо і головами родини вони не відбуваються, бо підсвідомо розуміють: такої ідилії, яка була в їхньому дитинстві, вони не створять, а що пробують будувати – кришиться без належного фундаменту. Немає щастя тут і зараз для героїв прози І. Яцканина, є лише згадки про «час оний», коли, як здавалося, було все добре. І залишається та доба як стародавня великодня крашанка. Але справедливо зауважує один із персонажів: «Із вареної крашанки – курча не висидиш». І з тих спогадів не може зародитися новий світ. «Пізнай себе!» – радить філософ. І додає: «У що залюбився, в те й перетворився».

Часто герої прози Івана Яцканина загорнуті в кокон самотності. Вони намагаються відгородитися від людей, сусідів, знайомих. Проте – це не усвідомлена самодостатність, а сповнене драматизму очікування, коли їх знайде та людина, котра їм не байдуха. Оця «катастрофічна свідомість», прищеплена, сказати б, спостереженням втрати гніздов'я, забирає в них сили для активної життєвої позиції: або, щоб поєднати своє життя з кимось, або, щоби відпустити людину зі свого життя і йти хідничком долі до наступних подій. І вкотре готує нам І. Яцканин зустріч із диваком. «Пізнай себе!» – наполягає мислитель, підказуючи: «не по лицю судить, а по серцю».

Художній світ Івана Яцканина змальовує нестачу емоційної підтримки в сучасному світі, брак міжособистісного спілкування, загублені життєві смисли, застрягання героя на сходинці відчаю. Невдоволення життям, невміння справлятися із новими викликами ведуть часто персонажів прози до суїциду. Автоагресія, демонстрована юнаками, чоловіками, жінками – це мовби підтвердження відомого постулату знаних психоаналітиків: що така дія звернена на себе, пробуджується невдоволенням поведінкою іншого, котрий, як здається, зрадив, не зрозумів, конкурує, є любимим і ненависним водночас. І ті викинуті з гнізда «пташенята» не вміють, не можуть, не навчені пояснити свої позиції і протистояти негативу. Бо ж їм не вдалося набути осмислених життєвих орієнтирів, ідеалів, віри – того, що зміцнює дух. Свідомий відхід персонажів із життя – єдиний спосіб, на їх переконання, контролювати свою долю, уникаючи вирішення проблеми, що постала. У нинішньому світі, до речі, суїцид серед провідних проблем. Як вважають дослідники, це пов'язано з втратою людством великих і спільних ідеалів, що колись проголошувалися вченими-мислителями чи митцями. Отже, *«Пізнай себе!»* – спонукає філософ. Бо ж: *«Плоть ніщо, дух животворить»*.

Іван Яцканин обирає для творів ситуації, в яких ведучим – герой-аутсайдер, або дивак, як літератор сам називає цей образ. Відповідно й препаруються письменником моменти розпаду, краху дома, сім'ї, стосунків, сподівань. І переходить цей синдром духовно-морального полину вже на третє, молоде, покоління, яке, здавалось би, не було свідком розпаду гніздов'я, але «знак біди» переслідує і їх у пошуках щастя, тож вони відступають. *«Пізнай себе!»* – закликає філософ, – *Нехай буде світло! Радійте! Дерзайте! Мир вам! Не бійтеся!»*

Фокусування уваги літератури на розпаді родинного гнізда, появи «нових людей», що, як правило, пов'язано зі стрімкою зміною суспільних парадигм, переносить нас одразу в другу половину XIX століття. Тоді ж бо настав період нових цілепокладань і до «весни народів» додалися економічні реформи, великі наукові відкриття, що змінили стиль життя країн.

Національні літератури взяли на себе тягар показу кризи у свідомості людей, які намагаються йти в ногу з часом, розуміти

вимоги доби; і трагедій тих, по чийх долях проїхав цей «візок історії». Коли ж надійшло велике помежів'я століть XIX і XX, то на авансцену починає виходити тема самотності, «зайвої людини», суїциду і в житті, і в літературному зображенні. Очевидно, певні смислові «зсуви» в бутті людства викликають відповідні «зсуви» у літературі. Але повів колись Боян давній: «... то були битви в ті часи, але такої битви не чувано!». Слова: «не чувано!» можна екстраполювати саме на зміни, що випало пережити людям у XX столітті. Тож не дивне й згущування фарб у творчості Івана Яцканина: так вкарбувалася епоха в його художній світ, який змальовує й невідворотні процеси, що відбуваються з українською громадою Словаччини в контексті великої історії.

Своєрідними інтерлюдіями у творчості Івана Яцканина ви-яскравлюються оповідання, які стоять осібно, й подекуди іро-нічно (але драматично за суттю) торкаються взаємин чоловіка та жінки: у випадковому знайомстві, у нав'язуванні й підтримуванні стосунків чи зустрічах через десятиліття. Вражає вміння митця писати напівтонами, просвічуючи глибіню психологічного рисунка малої прози (такого типу твори вимагають добре продуманої філігранної форми). І вдається автору показати, наскільки примарною є ниточка, що єднає почуття чоловіка й жінки, і якими невигойними залишаються сердечні шрами, коли вона рветься.

Проте характер героя, чи якась незапланована деталь, перериває плин спілкування. Тоді вкотре в тексті з'являється слово – «дивак», і зрозуміло читачеві одразу, що плавна лінія перетвориться на ламану. Найщасливішим, думається, був той герой з оповідань І. Яцканина, котрий отримав лист від жаданої жінки. На радощах у нього: «У голові гуде дзвін.., мовби змовилися всі дзвони на світі ударити в одну мить», то й не почув, коли вона постукала в двері його самотньої квартири. От такий збіг. Що ж у взаєминах людина – завжди учень. «Пізнай себе!» – філософ знову про своє. Адже: «*Нині мій Нарцис перетворився у справжнє, не пусте сонце*».

Художній світ, запропонований письменником, всотує в себе переміни, які відбувалися і проходять нині у суспільстві, та їх вплив на людину, котра дивним чином залишається беззахисною перед відкриттями і змінами, яких сама прагла. На людському

різнопутті дорослі за віком герої залишаються у стосунках мов підлітки: такі ж вразливі, боязкі та лабільні. Вони неначе не вилетіли з гнізда, а випали з нього, раптово розореного, тому земне тяжіння завжди по-особливому буде їх закликати пригнутися до низу, коли інші вчитимуться літати, а далі освоюватимуть небесні висі. Коли ж ці герої прийдуть до самопізнання, щоб зрозуміти і себе, і ближнього, щоб полюбити і себе, і ближнього, щоб змогти жити і на вдиху, і на видиху, а не в задусі, яка породжує лише *втечу без вороття*? Бо хто пізнає себе, той здобуде щастя. *«Пізнай себе!»* – апелює до нас філософ. І продовжує: *«Видно, що любов єсть Софїїна донька»*.

Книга Івана Яцканина **«Гіркий присмак пищавки»**, власне, як і вся його творчість, не пропонує відповідей на виклики життя, а лише ставить проблеми, звертаючи увагу на ті аспекти буття, що знищують особистість, родину, громаду. Говорить митець про тих диваків, що не вміють пристосуватися до вимог сучасного світу. І поки світ їх не піймав, вони тікають. А може, щастя їхнє у втечі? І знову філософ: *«Пізнай себе!»* Адже: *«Це є невимовна Його милість і влада, що створила некорисне неможливим, можливе корисним»*.

... Іван Яцканин не дає відповідей, він лише ставить питання. Гіркий присмак...

Лекція 9

Тема 11. Основні прийоми написання етюду

1. Етюд як різновид літературної творчості.
2. Прийоми і принципи написання етюду.
3. Образна мова етюду.

✧ ✧ ✧ ✧ ✧ ✧ ✧ Зразок етюду: ✧ ✧ ✧ ✧ ✧ ✧ ✧

Надія Панчук,
член Національної спілки письменників України

ДОТИК

Справжнє прощання, після якого – «ніколи», майже завжди має буденний вигляд. Тільки сон і панахида одягають його вчисто і називають справжнє ім'я.

...Прощанням тітки Ліди був дотик вербових котиків і розкритий кошик з лози, куди пакувалися речі...

Потім – тільки гімназійна світлина, підписана сестрі: «Згадай мене, коли буду в далекій дорозі».

Дорога з купи руїн і попелу, де підігрівалися всі, щоб не здатись живими, не скінчилась донині...

А зв'язковий-хлопчина віку дожив у Штатах, гарно співав у хорі, щедро давав на церкву – чорна пащека безвиході клацнула, та не його проковтнула.

А як зайшло на старість, слав землякам листівки з альбомними віршами-враженнями від Las Vegas.

✧ ✧

Лекція 10

Тема 12. Рімейк як сучасний «переспів» відомого твору

1. Рімейк і сучасний культурний простір.
2. Легенди, балади, нариси – як джерело літературних рімейків.
3. Пристосування рімейків до дитячої, підліткової аудиторії.
4. Книга О. Гавроша «Іван Сила» як рімейк на забутий твір Карла Копинця «Кротон».

7. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема1. Історія виникнення і становлення теорії і практики літературної творчості

1. Предмет і завдання курсу «Теорія і практика літературної творчості».

2. Процес літературної творчості в історичному контексті: від античності до сучасності.

3. Взаємозв'язки філософії та літературної творчості.

4. Художній світ письменника у трактуванні Г. Клочека.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.

2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.

3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.

4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.

5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.

6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.

7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.

8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.

9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 2. Психологічні передумови творчості

1. Феномен літературної творчості. І. Франко про психологію творчості.

2. Літературна творчість як народження, шлях до пізнання, спосіб самовираження.

3. Літературна творчість як змагання, гра, воля до влади, спроба увічнити себе.

4. Літературна творчість як витіснення психологічних комплексів, гедонізм, втеча від дійсності, медитація.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.

2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.

3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.

4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.

5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.

6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.

7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.

8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.

9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 3. Таємничі джерела художнього мислення

1. Митець і художній талант. Культурний рівень митця та працездатність.
2. Народження творчого задуму.
3. Творче натхнення (момент осяяння).
4. Осмислення таємниць художньої творчості у праці В. Марка «Від осяяння до художньої концепції».

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 4. «Особистісні» вияви літератури

1. Предмет вивчення «особистісних» виявів в літературі. Осмислення праці В. Марка «Коди художнього тексту».

2. Щоденникові записи письменника. Правдиве і приховане в щоденниках.

3. Письменницький епістолярій: розрахованість на одного читача. Художній елемент у листуванні письменників.

4. Індивідуальний стиль письменника (цілісність, індивідуальність, неповторність, самостійність, активність).

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.

2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.

3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.

4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.

5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.

6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.

7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.

8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.

9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 5. Робота письменника над твором

1. Праця письменника й ідіостиль літератора.
2. Свобода творчості і критичне мислення автора.
3. Відповідальність письменника перед читачем (література як якісний мистецький продукт).
4. Редагування твору – неодмінний елемент роботи письменника й редактора над твором.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 6. Зв'язок твір – читач у літературній творчості

1. Читач як «співавтор» у літературній творчості.
2. Літературний критик як учасник літературного процесу.
3. Літературні жанри та форми критики.
4. Взаємозв'язок твір – читач через катарсис (стаття Н. Хамітова «Катарсис як естетичний критерій і результат художнього вирішення протиріч»).

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 7. Особливості написання рецензії на літературний твір

1. Рецензія як фаховий аналіз твору.
2. Основні різновиди рецензій та принципи написання рецензії.
3. Ознайомлення із рецензіями, написаними здобувачами.
4. Обговорення рецензій здобувачів.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 8. Особливості написання нарису

1. Нарис як художньо-публіцистичний твір.
2. Основні різновиди нарису та принципи написання нарису.
3. Ознайомлення із нарисами, написаними здобувачами.
4. Обговорення рисової творчості здобувачів.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 9. Принципи написання літературознавчого есе

1. Есе як вияв літературної творчості.
2. Принципи написання есе.
3. Ознайомлення із есеями, створеними здобувачами.
4. Обговорення есеїстики здобувачів.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 10. Основні прийоми написання етюду

1. Етюд як художній твір.
2. Основні аспекти створення етюду.
3. Ознайомлення із етюдами, створеними здобувачами.
4. Обговорення етюдної творчості здобувачів.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Тема 11. Рімейк як сучасний «переспів» відомого твору

1. Етюд як художній твір, що виявляє настроєвість.
2. Основні аспекти створення етюду.
3. Ознайомлення із етюдами, створеними здобувачами.
4. Обговорення етюдної творчості здобувачів.

Література:

1. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
2. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
3. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
4. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
6. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.
7. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
8. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
9. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 1. Категорія «літературна творчість» у контексті міжпредметних зв'язків

Завдання: опрацювати теоретичний матеріал з теми.

Тема 2. Історія виникнення і становлення теорії і практики літературної творчості

Завдання: опрацювати статтю Г. Ключека «Художній світ як категоріальне поняття».

Тема 3. Психологічні передумови творчості

Завдання: опрацювати статті із розділу «Психологічні основи» праці І.Франка «Із секретів поетичної творчості» .

Тема 4. Таємничі джерела художнього мислення

Завдання: опрацювати розвідку В. Марка «Відосяння до художньої концепції».

Тема 5. «Особистісні» вияви в літературі

Завдання: опрацювати розвідку В. Марка «Коди художнього тексту».

Тема 6. Робота письменника над твором

Завдання: опрацювати відповідні уривки із «Щоденників» І. Чендея.

Тема 7. Зв'язок твір – читач у літературній творчості

Завдання: опрацювати статтю Н. Хамітова «Катарсис як естетичний критерій і результат художнього вирішення протиріч».

Тема 8. Особливості написання рецензії на літературний твір

Завдання: написати рецензію на обраний художній твір.

Тема 9. Особливості написання нарису

Завдання: написати нарис.

Тема 10. Принципи написання літературознавчого есе

Завдання: написати есе.

Тема 11. Основні прийоми написання етюду

Завдання: написати етюд.

Тема 12. Рімейк як сучасний «переспів» відомого твору

Завдання: написати рімейк/фанфік на обраний твір.

9. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ

1. Предмет і завдання курсу «Теорія і практика літературної творчості».
2. «Теорія і практика літературної творчості» і міжпредметні зв'язки.
3. Літературний твір як витвір мистецтва.
4. Художній твір як неподільна єдність об'єктивного і суб'єктивного, відображення реальної дійсності.
5. Функції художнього твору.
6. Літературне теоретизування від Аристотеля до XIX століття: деякі ключові моменти.
7. Теоретичні ідеї вивчення літератури та літературної творчості XX століття.
8. У пошуках нової методології: феноменологія та структуралізм (структуралістська критика).
9. У пошуках нової методології: постструктуралізм і деконструкція (постструктуралістська критика), постмодерністська критика.
10. У пошуках нової методології: літературна герменевтика.
11. Психоданаліз і психоданалітична критика.
12. Рецептивна естетика. Фемінізм і феміністична критика.
13. Літературні стилі і художня творчість.
14. Літературна творчість як шлях до пізнання.
15. Літературна творчість як народження.
16. Літературна творчість як спосіб самовираження.
17. Літературна творчість як змагання.
18. Літературна творчість як гра.
19. Літературна творчість як воля до влади.
20. Літературна творчість як спроба увічнити себе.

21. Літературна творчість як витіснення психологічних комплексів.
22. Літературна творчість як гедонізм.
23. Літературна творчість як втеча від дійсності.
24. Літературна творчість як медитація.
25. Митець і художній талант.
26. Автор і його ставлення до життя: контекст художнього твору.
27. «Ілюзія реальності» як специфіка творення художнього світу.
28. Народження творчого задуму. Творче натхнення.
29. Таємничі джерела художнього мислення.
30. Творча вигадка як основний компонент художнього твору.
31. Зв'язок твір – читач у літературному творі.
32. Наївно-реалістичний підхід до аналізу твору.
33. Оригінальність думки та способу висловлювання – шлях до створення ідіостилю письменника.
34. Щоденникові записи письменника. Правдиве і приховане в щоденниках.
35. Письменницький епістолярій: розрахованість на одного читача.
36. Художній елемент у листуванні письменників.
37. Індивідуальний стиль письменника (цілісність, індивідуальність, неповторність, самостійність, активність).
38. Проблема свободи творчості. Чинники, що впливають на роботу письменника над твором і його редагуванням.
39. Читач як «співавтор» у літературній творчості.
40. Літературний критик як учасник літературного процесу.
41. Літературні жанри та форми критики.

42. Загальні вимоги до рецензії (фаховий аналіз твору, стрункність побудови, глибина порушуваних питань, лаконічність викладу).

43. Особливості оглядової рецензії, рецензії-відгуку, проблемної рецензії.

44. Специфіка створення рецензій для газет чи журнальних періодичних видань.

45. Сучасний світ і рецензія-репліка, авторецензія.

46. Рецензія як критичний підхід до художнього твору та вміння толерантно і зважено вказувати на недоліки тексту.

47. Нарис як різновид літературної творчості.

48. Класифікація нарисів.

49. Науково-популярний нарис і «літературний портрет» письменника.

50. Місце роздуму, аналізу, обґрунтуванню, узагальненню в нарисі.

51. Есе як різновид літературної творчості.

52. Своєрідність побудови есе та індивідуальність автора.

53. Художня образність есе.

54. Етюд як різновид літературної творчості.

55. Прийоми та принципи створення есе як передмови до книги.

56. Прийоми і принципи написання етюд.

57. Образна мова етюд.

58. Рімейк і сучасний культурний простір.

59. Легенди, балади, нариси – як джерело літературних рімейків.

60. Пристосування рімейків до дитячої, підліткової аудиторії.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Ігнатович О. Синхромія. Ужгород, 2019. 256 с.
2. Астрахан Н.І. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ, 2021. 296 с.
3. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства: тексти лекцій. Полтава, 2021. 134 с.
4. Ференц Н. Теорія літератури та основи естетики. Ужгород, 2021. 105 с.

Допоміжна література

5. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів, 2002. 633 с.
6. Баррі Пітер. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія. Київ, 2008. 358 с.
7. Білоус П.В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. У 2-х томах. Житомир, 2009. 336 с.
8. Зборовська Н. Психоаналіз і літературознавство: посібник. Київ, 2003. 390 с.
9. Ігнатович О. Літературні портрети. Ужгород, 2013. 120 с.
10. Качуровський І. Генерика і архітектоніка. У 2-х кн. Київ, 2005. 376 с.
11. Літературознавча енциклопедія: У двох томах [авт.-уклад. Ю. Ковалів]. Київ, 2007.
12. Марко В.П. Аналіз художнього твору. Київ, 2013. 280 с.

13. Наєнко М. Художня література України: науково-популярний нарис. Київ, 2008.
14. Семків Р. Як писали класики: поради, перевірені часом. Київ, 2016. 240 с.
15. Скунець П. Твори у 4 книгах. Ужгород, 2011. Кн. 4.
16. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Київ, 1998. 710 с.
17. Чендей І. Щоденники. Кн. I. Ужгород, 2021. 640 с.
18. Чендей І. Щоденники. Кн. II. Ужгород, 2021. 688 с.